

Csak közös listával lehet nyerni

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 6. szám, 2017. február 10.

Arról szól a Fidesz politikája, hogy tartósan biztosítsák a kiábrándult, bizonytalan választók nagy arányát, hiszen minél alacsonyabb a választási részvétel, relatíve annál nagyobb többséget képvisel a kormánypárt biztos szavazóinak tábora.

A „mit tesznek majd az ellenzéki pártok a 2018-as országgyűlési választásokon” olyan kérdés, amelyről naponta hallhatunk politikusi nyilatkozatokat, szakértői és sajtóbeszélgetéseket. Együtt vagy külön? Külön, de koordináltan együtt? Kivel lehet, kivel nem lehet összefogni? „Az összefogás már egyszer megbukott.” Muszáj vagy tilos közösen lépni? Egy dolog azonban soha nem kap kellő hangsúlyt, hogy milyen összefüggésben állnak mindezek a ma hatályos országgyűlési választási törvény rendelkezéseivel (2011.évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról).

Kissé sarkítva: az átlag választópolgárt – láthatóan – a politikusok, de a politika magyarázatából élők többsége és a sajtó sem óhajtja abba a helyzetbe hozni, hogy a hatályos normákról pontos ismeretekkel rendelkezzen, hogy ezek alapján tudja megítélni mind a politikusok, mind pedig a véleményformálók üzeneteit, de ami ennél sokkal fontosabb, hogy képes legyen saját politikai elvárását és majdani választópolgári döntésének következményeit egybevetni, előre felmérni.

Arra vállalkoztam ezért, hogy dióhéjban összefoglaljam a legfontosabb szabályokat (itt és most az 5.§-tól a 17.§-ig), amelyek – a közhiedelemmel ellentétben kőkemény kereteket szabnak az ellenzéki pártok számára politikai stratégiájuk és taktikáik megválasztását illetően, már amennyiben mindegyikük célja valóban az, amit hangoztatnak, hogy 2018-ban le akarják váltani az Orbán-rendszert. (Az ismertetés során a nemzetiségi listaállítási szabályait az egyszerűség kedvéért mellőztem, mert a lényeg megértését nem befolyásolja.)

Annak ellenére vállalkoztam erre, hogy tudom, jogszabályok ismertetése mindig hálátlan feladat, mert az olvasó már a közepén belefáradhat. Mégis arra kérnék mindenkit, hogy legyen türelme átrágni magát a száraz tényeken, mert ha valóban változást akarunk, el kell érünk, hogy a közbeszéd ködösítések helyett a valós lehetőségekről szóljon.

Hogy még inkább felkeltsem az érdeklődést, előrebocsátom a konklúziót, amelynek alátámasztására érvként szolgál majd a jogszabályi lehetőségek kifejtése.

1. Szembe kell nézni azzal, hogy 2018-ban az ellenzéki pártoknak csak kétféle lehetőségük adódik: vagy abban működnek együtt, hogy ki tudják kényszeríteni a választási rendszer szabályainak megváltoztatását a valóban általános és egyenlő választójog érvényesülése érdekében, vagy abban, hogy ha elindulnak a választáson, akkor közös listát hoznak létre. A jelenlegi feltételek alapján ugyanis kizárólag közös listával lehet eredményt elérni. Így van csak esély annyi mandátum megszerzésére, amennyi optimális esetben, egy rendszerváltó hangulat hullámán, bevonzva a demokratikus pártokra leadható lehető legtöbb ellenzéki szavazatot, kihasználhatja a jelenlegi, egyébként nem pártatlan szabályozás gyenge pontját (amit a Fidesz magának talált ki). A jelenlegi szabályozás ugyanis töredékszavazatokkal jutalmazza a győztes választókerületi jelöltet is, és ez erőteljesen növeli annak a pártlistának az előnyét, amely a legtöbb szavazatot kapta, és a győztes jelöltek többségét is magában foglalja.

2. Ki kell mondani világosan, hogy önálló pártlistákkal ebben a választási rendszerben nem lehet választási győzelmet elérni, még koordinált együttműködéssel sem, bármit ígér is az a párt, amelyik külön pártlistát állít. Legfeljebb egy kis önálló frakcióhoz lehet jutni. Akik ezt választják, egyben azt is eldöntik, hogy a

jelenlegi rezsim kap még négy évet vagy többet.

3. A bevezető mondatomban a közbeszédből idézett kérdésfeltevések jelentős része tehát álkérdés. A valódi kérdések azok, hogy érdemes-e egyáltalán elindulni a 2018-as választáson, mert a győzelemre a jelenlegi feltételek mellett nincs esély, vagy ha a válasz „igen, mert van esély”, akkor egyetlen következő kérdésnek van értelme: hogyan lehet ezt az esélyt maximalizálni?

És most nézzük, miért van ez így. (Miután a szabályok rendszert alkotnak, egymásra épülnek, nem kezdhetem a közepén, ezért elnézést kérek, ha sokaknak némely ismeret evidenciának tűnik.)

Ki lehet képviselő?

Az egyéni választókerületben képviselőjelöltként független jelölt vagy valamely párt jelöltje indulhat. A jelölteknek a jelöléshez legalább ötszáz választópolgár ajánlását szükséges begyűjteniük.

Az országban összesen 106 egyéni választókerület van. 106 mandátum szerezhető meg tehát az egyéni képviselőjelöltek által, az egyéni választókerületekben rájuk leadott szavazatok alapján.

Önálló lista, közös lista, koordinált indulás

Két vagy több párt állíthat közösen is jelöltet (ez történik az ún. közös országos pártlisták esetében), de egy személy csak egy választókerületben, továbbá csak egy országos pártlistán fogadhat el jelölést, mégpedig csak annak a pártnak a listáján, amelyik képviselőnek jelölte az egyéni választókerületben.

Egy párt csak egy pártlistát állíthat. (Önállót vagy más pártokkal közösen. A közös listán minden egyéni választókerületben ugyanazok a pártok szerepelhetnek, amelyek az együttműködésnek ezt a formáját választották, s minden egyéni választókerületben egy közös jelöltjük lehet.)

Ha egy párt úgy dönt, hogy önálló listával indul, az azt jelenti, hogy legalább kilenc megyében és a fővárosban, összesen legalább 27 egyéni választókerületben kell önálló jelöltet állítania.

Az önálló listát állító párt határozhat úgy, hogy minden egyéni választókerületben maga állít jelöltet, de meg is állapodhat más pártokkal arról, hogy egyes, a megállapodásukban rögzített választókerületekben nem indítanak egymás ellen jelöltek. (Az ilyen – koordinált együttműködésnek nevezett – megoldás növeli e pártok saját jelöltjeinek esélyeit, mivel kihívóként így kevesebb ellenjelölttel kell szembenéznük. Ugyanakkor az ilyen megállapodás nem változtat azon a tényen, hogy meg kell felelniük az önálló listát állítók számára előírt feltételeknek.)

Egyéni mandátum, listás mandátum

A pártok a pártlistákon nemcsak az egyéni választókerületekben induló jelöltek szerepeltethetnek, hanem olyan személyeket is, akik majd a pártlistára leadott szavazatok és a pártnak jutó töredékszavazatok alapján elért eredmény mértéke szerint nyerhetnek el további képviselői helyeket az ún. listás mandátumok közül.

Összesen 93 listás mandátum osztható ki a parlamentbe jutó pártok között. A pártok maguk határoznak az országos listájukra felkerült jelöltek sorrendjéről, s ha a listáról egy jelölt kiesik (például egyéni jelöltként is indult, és nyert), akkor a helyére a listán soron következő jelölt lép. (Az Országgyűlésbe tehát összesen 106 egyéni és 93 listás mandátum elnyerése alapján 199 képviselő jut be.)

Egyfordulós választási rendszer

Szintén köztudott, hogy az országgyűlési választás a 2011. évi újraszabályozás óta egyfordulós. Ennek következtében nincs lehetőség menet közben az esélyesebb pártok, jelöltek javára visszalépésre, ahogyan ez korábban, a két választási forduló között történhetett. Az egyfordulós rendszer miatt még a választás előtt kell végiggondolniuk az ellenzéki pártoknak, hogy a fennálló szabályok értelmében miként tudják maximalizálni erejüket ahhoz, hogy választási győzelmet érjenek el, avagy ennek minél nagyobb esélyét teremthessék meg.

A szavazás során a magyarországi lakóhellyel rendelkező választópolgárok két szavazatot adhatnak le. Egyet egy választókerületi jelöltre, egyet pedig egy pártra. A hazai lakcímmel nem rendelkezők viszont csak valamelyik pártlistára voksolhatnak.

Közbevetőleg: a szabályozás megváltoztatásakor a Fidesz arra hivatkozott, hogy olcsóbb, kisebb parlamentre van szükség. Úgymond ezért alakították egyfordulóssá a választási rendszert, és csökkentették radikálisan a képviselői helyek számát. Ám nyilvánvaló, hogy nem ez volt a valós szándék, hiszen ha az egyfordulós választás lett volna a célkitűzés, mint ami kevesebbe kerül, akkor sokkal egyszerűbb és igazságosabb megoldás lett volna a kizárólag pártlistákra való voksolás lehetővé tétele. Ebben az esetben valóban olyan arányok érvényesülhetnének a bejutási küszöböt elért pártok között a parlamentben, amelyeket a választók szavazatai alapján elérnek. Mind a 199 mandátum így találna gazdára. A választói akarat sokkal inkább kifejezésre juthatna, mert sok párt közül voksolhatnának a hozzájuk legközelebb állóra, és végül a választási küszöböt elért pártoknak nem a választás előtt, hanem csak utána kellene egyezkedniük a kormányzati pozíciók ügyében. De nyilvánvalóan más volt a cél. Az egy a tábor, egy a zászló nevében a Fidesz által uralt tömbösített jobboldal számára legkedvezőbb konstrukciót hozták létre. Ennek érdekében a jelenlegi szabályozás fenntartotta a vegyes rendszert (lehet egyéni választókerületi jelöltre és lehet pártra is szavazni külön), és példátlan módon az egyéni választókerületekben győztes jelöltet is töredékszavazatokkal jutalmazza, ami aránytalanul torzítja az eredményt a győztes pártlista javára.

Az eredmény megállapítása, bejutási küszöb, töredékszavazatok

Az egyéni választókerületben az a jelölt szerez mandátumot, amelyik a legtöbb érvényes szavazatot kapta.

Csak az a pártlista szerezhethet listás mandátumot (és szerezhetheti meg a töredékszavazatokat), amelyik elérte a pártlistákra leadott összes érvényes szavazat legalább öt százalékát. (Ez a bejutási küszöb.) Két párt által alkotott közös listának legalább 10 százalékot, kettőnél több párt által létrehozott közös listának pedig legalább 15 százalékot kell megszereznie.

Az, hogy egy-egy pártlista mennyi egyéni mandátumot szerzett, azonnal megismerhető, miután egy-egy választókerületben a szavazatokat megszámlálták, ám hogy a végső eredmény mi lesz, tehát hogy egy pártlista mennyi listás mandátumot szerezhethet még meg, az bonyolult számítás eredménye. E számításokra vonatkozó szabályokat kell különösen ismerni ahhoz, hogy érthető legyen, miért olyan kicsi a pártok mozgástere.

A számítás a következő: az egyes pártlistákra a választók által leadott szavazatokhoz hozzá kell adni az adott pártra eső ún. töredékszavazatokat. Töredékszavazatnak nevezzük egyfelől az egyéni választókerületben mandátumot nem szerző (a második, a harmadik stb.) jelöltre a választók által leadott szavazatokat. (Ezt azon listák szerzik meg, amelyeken az adott jelölt szerepelt.) Másfelől töredékszavazatnak minősül az a szám is, amely a mandátumot szerző, nyertes jelölt szavazataiból a második legtöbb szavazatot elérő jelölt (eggyel növelt) szavazatainak kivonása után keletkezik. S ez a jelenlegi szabályozás legnagyobb furcsasága, mert ezt a győztes jelölt pártlistája kapja.

Ismét közbevetőleg, már ezen a ponton érdemes megjegyezni, hogy minél nagyobb a különbség a mandátumot elnyerő és az öt követő egyéni képviselőjelölt szavazatszáma között, annál több

töredékszavazatot szerez a győztes jelölt pártlistája. Ha a realitásokból indulunk ki, miszerint az induló pártok között biztosan lesz egy olyan pártlista, a Fidesz-KDNP-é, amely akkor is, ha mélyponton lesz, számíthat kb. kétmillió szavazóra, akkor beláthatjuk, hogy ha vele szemben olyan pártlisták állnak, amelyek szavazói bázisa ennek csak fele, harmada, abból az következik, hogy a jelöltjeikre leadott szavazatok szétforgácsolódnak. Elméletileg persze nem zárható ki, hogy egy kis párt listájára érkezik a választók nagy többségének szavazata, és az ő jelöltjei nyernek a legtöbb helyen, de ezt nyugodtan megtarthatjuk az elmékedés szintjén. A gyakorlatban inkább az valószínűsíthető, hogy ha egy nagy szavazóbázissal rendelkező pártlista jelöltje viszi a mandátumot egy kis párt jelöltje elől, akkor a nagyobb listát megillető töredékszavazatok száma is sokkal nagyobb lesz, hatványozott mértékben torzítva a győztes javára az eredményt. És fordítva is igaz. Kis párt jelöltjének esetleges győzelme esetén valószínűsíthető, hogy az ő töredékszavazatainak száma mérsékeltebb lesz a feltételezhető szorosabb eredmény miatt, pusztán a pártok mögött álló szavazók száma okán. Vagyis a töredékszavazatok akkor oszlanak meg kiegyenlítettébb módon, ha nagy pártlisták állnak egymással szemben.

Azt is hangsúlyozni kell, hogy közös pártlisták a jelöltjeikre leadott töredékszavazatokat az összes egyéni választókerületből megszerzik, akár nyertek, akár valahányadik helyen végeztek. Ezzel szemben az ún. koordinált együttműködés esetén a pártok önálló listái csak a saját jelölt után szerzik meg a töredékszavazatokat, a többi részt vevő párt nem szerez semmit azokban a körzetekben, ahol nem az ő jelöltje indult.

Most tekintsük át, hogy milyen metódus szerint történik a listás mandátumok kiosztása!

A törvény értelmében össze kell állítani egy táblázatot, amelynek első sorát az egyes pártlistákra jutó szavazatok száma adja ki. (A választók által az adott listára leadott szavazatok plusz a töredékszavazatok együttesen.)

Minden pártlista szavazatai alatt képezni kell egy számoszlopot, minden számoszlop alatt az első szám az adott lista szavazatainak a fele, a következő szám az adott lista szavazatainak harmada, a következő a negyede és így tovább, az oszlopokban annyi sorra van szükség, hogy az összes mandátum kiosztható legyen.

A mandátumok kiosztása úgy történik, hogy mindig meg kell keresni a táblázatban előforduló legnagyobb számot. Amelyik pártlista számoszlopában megtalálható ez a szám, az a lista kap egy mandátumot. Ezt követően meg kell keresni a következő legnagyobb számot, amelyik lista oszlopában megtalálható, az a lista kap egy mandátumot. Ezt az eljárást kell addig folytatni, amíg az összes mandátum kiosztásra nem kerül. Ha a táblázatban több lista alatt egyenlő számok vannak, mindegyik mandátumot kap, de ha már a megszerezhető mandátumok száma kevesebb, mint az azonos szavazatszámot elért listák száma, akkor a lista sorszáma szerinti sorrendben kell kiosztani a mandátumokat.

Ide is kívánczik egy megjegyzés: látható, hogy ez a módszer is a nagyobb listákat preferálja. Ha nagy az eltérés a pártok szavazatai között, akkor előfordulhat, hogy a legnagyobb lista több körben mandátumot szerez, mielőtt ismét sor kerülne valamelyik kisebb pártlista számoszlopára.

Összegzés

Ez a szabályozás azon a feltételezésen alapul, hogy a jelenleg legnagyobb pártszövetség, a Fidesz-KDNP tartósan meg tudja őrizni azt a pozícióját, hogy választás idején mindig rendelkezik legalább kétmillió körüli szavazótáborral, míg vele szemben töredezett ellenzéki pártstruktúra áll. Annak érdekében, hogy ekkora szavazóbázis mindig elég legyen a biztos győzelemhez, töredékszavazatokkal jutalmazza a győztes egyéni jelöltek pártlistáját, szintén arra alapozva, hogy kis pártokkal kell versenyeznie. Arról szól a Fidesz politikája, hogy tartósan biztosítsák a kiábrándult, bizonytalan választók nagy arányát, hiszen minél

alacsonyabb a választási részvétel, relatíve annál nagyobb többséget képvisel a kormánypárt biztos szavazóinak tábora. (A társadalmat az elmúlt évek során függések bonyolult hálójába sikerült kényszeríteniük, megfélemlítéssel, gazdasági kiszolgáltatottság vagy gazdasági érdekeltség teremtésével, a demokratikus kontroll felszámolásával, az ellenzék és a civil mozgalmak lejáratásával, jogaik megnyirbálásával, a nyilvánosság szinte totális elfoglalásával. Az eredmény a politikai apátia eluralkodása.) A bizonytalanságot fokozza az ellenzék megosztottsága is, melyet erősít az a történelmi tévedés, hogy a pártpluralizmust jobban veszélyezteti egy szorosabb ellenzéki együttműködés, mint az a rezsím, amelynek leváltása elemi feltétele a valódi pluralizmusnak.

A jelen helyzetben is ezek a peremfeltételek, amelyek közt számításba kell venni, hogy a Fidesz-KDNP-pártszövetség mellett ott található a pártpalettán a Jobbik is, mögötte nyolcszázezer-egymillió szavazópolgárral. Biztosan önálló listával indulnak, s tudható, hogy szükséghelyzetben a Fidesz potenciális szövetségesei, akár koalíció formájában.

Nem foglalkoztam ebben az írásban a választási normarendszer egészével, amely meredeken lejt a jelenlegi rezsím irányába. Kezdve a választási körzetek kijelölésétől a kampányszabályokon át egészen a választási intézményrendszer független voltának hiányáig. Arra szorítottam, hogy hangsúlyozzam, csak egyetlen ok lehet a jelenlegi feltételek közt a győzelem esélyével a részvételre, ez pedig a törvény gyenge pontjának kihasználása. Erre csak egy demokratikus pártokból álló ellenzéki közös lista képes. Ennek van esélye maga mögé koncentrálni annyi választópolgárt, amennyi elméletileg meghaladhatja a Fidesz-KDNP listája mögötti szavazóbázis méretét, és amennyi alkalmas arra, hogy a jelöltjeire leadott töredékszavazatokat veszteség nélkül megszerezze. Amennyiben pedig sikerül elérni, hogy a legtöbb egyéni választókerületben az ellenzéki közös lista jelöltjei győzzenek, akkor élvezni a győztest jutalmazó töredékszavazatok elsőpró hatását. Egy közös lista társadalom-lélektani hatása sem mellékes. A választópolgárok számára erőt sugall, ami valódi mozgósító hatással bír, különösen akkor, ha a közös listát állító pártoknak sikerül olyan kereteket találni a jelöltállításához, amelyekbe a választópolgárokat is bevonják, aktivizálják. Továbbá, ha az együttműködés elve demokratikus, a pártok tisztelik egymás identitását, párton belüli személyes döntéseit, és ezt a hangulatot sugározzák kifelé.

Égető szükség van a nyilvános párbeszédre. A választóknak joguk van tudni, hogy minek mi a tétje, ez kiszabadíthatná a mai diskurzust az álkérdések és ködösítések hálójából. Elsősorban maguknak a pártoknak lenne morális kötelességük, hogy ne csak döntésüket közöljék a választási részvétel mikéntjéről, hanem azt is, hogy annak milyen következményei vannak. De nemcsak az ő feladatuk ez, hanem tőlük függetlenül a nyilvánosság különböző aktoraié is. Az ő dolguk a politikusok számára a nyilvánosság előtti párbeszéd fórumait megteremteni, rendre szembesítve őket a valós feltételekkel. Mindazoknak, akiknek az a meggyőződésük, hogy a részvétel egy közös lista állításában számukra vállalhatatlan lenne, magyarázatot kellene adniuk, hogy akkor miért nem a választási rendszer megváltoztatása ügyén dolgoznak már régen. Mi lehet a célja az önálló részvételnek, ha a jelenlegi rendszert már elfogadhatatlannak mondják? Mi várható egy ilyen rendszer következő parlamentjétől? A választóknak tudniuk kell, ha a pártjuk nem hisz a választási győzelemben, s ennek megfelelően csak a túléléséhez hozza meg döntéseit, akarják-e követni ezen az úton. Ehhez akarják-e adni a szavazataikat?